

„משיחור מאוחר יותר מתברר סיפור של הדגל, שהניפו ה- בית"רים מעל לגטו וארשה, באיר- גון של מרדכי אנילביץ' השתת- פו חברי כל תנועות-הנוער, כולל הבונד והקומוניסטים. אנשי בית"ר באו וביקשו להתקבל, ואנילביץ' היה מוכן לגייס אותם כיחידים. „כל הפרשה הזאת היא פרשה מאוד סתומה. אנשי-בית"ר לנו את עצמם אצ"י (אירגון צבאי יהו- די), והם ראו את עצמם כמקבלי לים לאצ"ל בארץ-ישראל. הם לא היו מוכנים להתפרק ולהתגייס כ- יחידים לאירגון של אנילביץ'. אז הם קיבלו גזרות משהם בגבול הגטו. למעשה נלחמו, במהלך מרד גטו וארשה, שני אירגונים. הם נלחמו בגבורה, ואף אחד מהם לא שרד בחיים.

„הסיפור של אצ"י היה סיפור הגפת-הדגלים. ביום הראשון של הקרבות הם הניפו על גג בניין גבוה את הדגל היהודי הכחול- לבן, ואת הדגל הלאומי הפולני. ברובעים הפולניים של וארשה ראו את זה, והמתחרת הפולנית שידרה את הידיעה לעולם. זה היה מפי- נגיה-הראווה הגדולים של מרד גטו וארשה. אבל היום יש מרירות רבה

(המשן מעמוד 59)
שטאט היתה השחקנית נאווה שאנן. קטעים מתוך עדותה, שאינם מר- פיעים בסרט, מובאים כאן:
"זו היתה עיר-קרקטינים. מילבד הקסרקטינים היו שם, אולי, חנוי- יות.
האוכלוסיה היתה של כ-15 אלף לפני כן, ועכשיו הכניסו לשם רבבות של יהודים. מיספרם נע בין 70 אלף ל-150 אלף. הצפי- פות היתה איומה.
„למשל, ברחוב הראשי, איפה שהיו חנויות, היו אנשים שישנו בחלונות הראווה. פתאום, כשהר- דיעו על ניקוי העיר, הוציאו את כל האנשים מחלונות-הראווה — והיו שוב חלונות-ראווה. פיתאום היו חנויות, והיו חלונות-ראווה, והיו וילונות, ופרחים...
„כבר שמענו שהמצמה הנאי- צית מתמוטטת, וכפי הנראה היינו מרוכזים בדבר אחר. אני זוכרת שעשו סרט, כמוכן שניסו לגייס את כל מי שהיה לו משונו משו- תף עם תיאטרון, או ריקוד... את הסרט, את הבימוי ואת ההשתת- פות עשו יהודים יוצאי-גרמניה...
„את הסרט עשה קורט גרון, שח- קן ידוע מאוד, ואני זכיתי במיק- רה לראות מה היה בסופו, כי אח- רי שהוא גמר את הסרט, הכניסו אותו לטרנספורט לאושוויץ...
„ראיתי את קורט גרון זוחל על הברכיים ומדבר אל האסיאס, אני עשיתי בשבילכם את הסרט!" הי- איש לקח מקל והיכה אותו, וזרק אותו לתוך הקרון לאושוויץ.
„אני זוכרת את קורט גרון משחק בסרט אופרה בגרוש. בתור מפקד-המישטרה...
„שלושה או ארבעה חודשים לפ- ני הסוף התחילו להגיע טרנס- פורטים בחזרה מאושוויץ לטרנזיי- נשטאט. רצנו, כמוכן, לקרונות ה- אלה, ופתחנו אותם. אנשים ממש התגלגלו החוצה — גוויות, חולים ובריאים. הכל ביחד. זה היה מראה איום..."

החלילן מאושוויץ

אחת התגליות, שבהן נתקלו עורכי עמוד האש, היה סיפור מרידת הוונדרי-קומנדוס של אושי- וויץ.

לוסין: „כמה מאנשי קהילת סא- לוניקי היו ממחוללי המרד במק- נה-הריכוז אושוויץ. מהקבוצה ש- מרדה לא נותר איש. שרד רק הד"ר אלברט מנשה, שניגן כחלי- לן בתזמורת-אושוויץ המפורסמת. שהיה עדי-ראייה לכל שהתרחש שם."

ד"ר אלברט מנשה: „יום אחד, כשהתזמורת עברה ליד הקרמא- טוריום, שמענו את הגרמנים צור- חים: תזמורת, תסתלקו מכאן! וראינו להבות פורצות מן הקרמא- טוריום. אבל הלהבות פרצו דרך התקרה ולא דרך הארובה.

„מה קרה? ראינו שזה היה מרד בתוך הקרמאטוריום. למחרת למדנו כי האנשים שם, העובדים, הרגו את הגרמנים שם וניסו לצאת. אבל החיילים באו מייד. היו שם כאלפיים, והרגו את כו- לם. הם הכריחו את כולם להי- כנס לקרמאטוריום, 300 יהודים, בנייהם ארבעה בני-ידודים שלי, שהיו בוונדרי-קומנדו, כולם נהרגו שם.

„הקרמאטוריום נהרס לגמרי, אבל זה לא הועיל. כי היו ארבע משרפות אחרות, ויומיים אחרי זה הם התחילו לבעור שוב."

הגיבורים לחמו

זה בזה

הידיעה על פרוץ המרד של יהודי גטו-וארשה הגיעה לעולם הרחב משידורי-אלחוט של המח- תרת הפולנית.
לוסין: „המתחרת הפולנית בי- ווארשה היתה קשורה בקישורי-אל- חוט עם המשלה הפולנית הגולה בלונדון. היחסים בין המתחרת ל- מחתרת היהודית בווארשה היו פרובלמטיים, אבל קורקטיים.

האמת של מפ"ם:

האמת האמת האמת

מכ"ם
מפלגת
הפועלים
המאוחדת

הצטרף
לאלה
היהודיים
את הדרך

„פרופי יהודי" בתערוכה ארם צרפתי

של אנשי-בית"ר נגד אנילביץ'. שאלתי בזמנו, את ישראל גוטמן, שהיה בעצמו חבר השומר הצעיר וחבר באירגון היהודי הלוחם של אנילביץ', ושהוא גם החוקר של הנושא. מדוע אנילביץ' לא היה מוכן לקבל אותם. גוטמן היררה ואמר: אני חושב שהסיבה האמי- תית היא שאנילביץ' עצמו היה פעם בית"רי. אמר ולא ייסף.

„מסתבר שמילחמות-היהודים לא היו רק בארץ-ישראל, אלא גם בי- גטו וארשה. גם הגיבורים נלחמו זה בזה. כנראה שזה טבע האדם."

מונולוג של לוחמת

עורכי עמוד האש החליטו שלא להביא לפני צופי הסידרה את הגלרית המקובלת של מנהיגי ה- מרידה בגטאות, והעדיפו על פני- הם עדות מרגשת של חברת-בונד לשעבר, מאשה פוטרמילך.

לוסין: „היפשו פנים חדשות כדי ליצור חווייה של עדות חד- פעמית. העדפנו לפנות לאנשים שטרם דיברו, כדי שצוליה להע- ביר את החווייה הרבה יותר טוב. זה עדיף על עדויות של אנשים שמאו השואה עברו מבתי-ספר ל- בית-ספר ודיברו על הנושא הזה, אנשים שהם כבר מספרים את הר- צאותיהם ולא את חווייתיהם —